

Czynniki efektywności kształcenia gimnazjalistów na przykładzie dwóch gmin

Wstęp

Badanie uwarunkowań efektywności kształcenia w gimnazjach przeprowadzili pracownicy Okręgowej Komisji Egzaminacyjnej w Gdańsku i Kuratorium Oświaty w Bydgoszczy w 2009 roku w województwie kujawsko-pomorskim. Objęto nim 1 141 trzecioklasistów, którzy uczęszczali do osiemnastu szkół zlokalizowanych w dziesięciu gminach. Najważniejsze wyniki analiz zebranych danych opisano w skrócie raportu z badania (Kutajczyk T., Przychodzeń B., 2010). Należy dodać, że trzy lata wcześniej badano uwarunkowania osiągnięć edukacyjnych tych uczniów po szkole podstawowej.

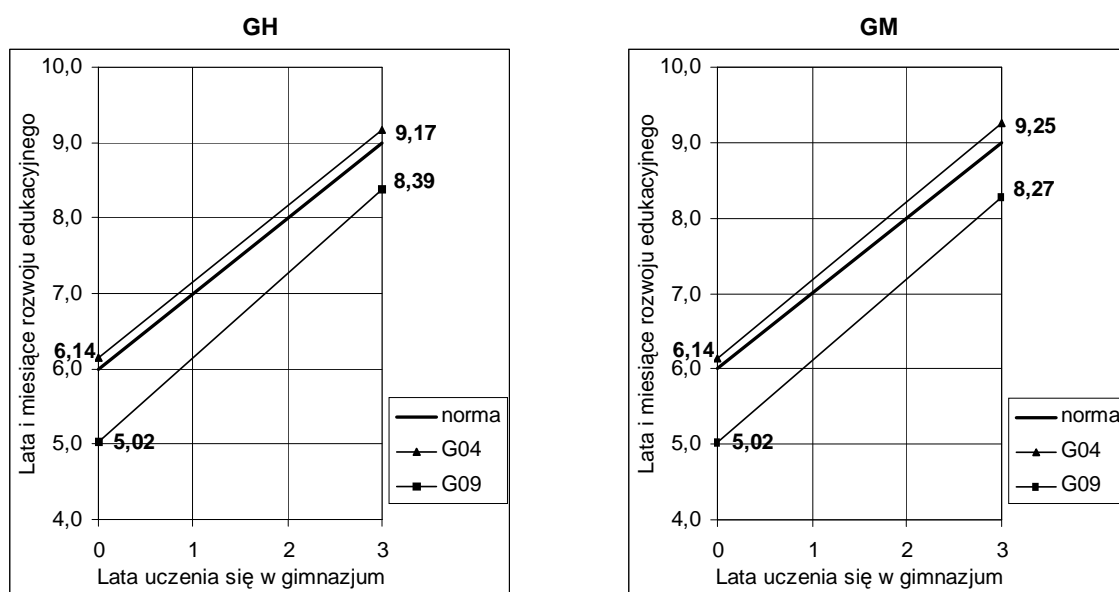
W badaniu zwróciły uwagę dwie gminy: **G04** i **G09**. Absolwenci szkół podstawowych w tych gminach bardzo różnili się poziomem osiągnięć po II etapie edukacyjnym (wynikami zewnętrznego sprawdzianu przeprowadzonego w VI klasie szkoły podstawowej), pomimo, że wiele zmiennych należących do bloku „Uczeń i jego środowisko” (Niemierko B., 2010) było podobnych.

W 2006 roku w gminie G04 wszyscy absolwenci pięciu szkół podstawowych trafili do jednego gimnazjum (G5). Natomiast w gminie G09 absolwenci trzech szkół podstawowych rozpoczęli naukę w dwóch gimnazjach: G13 i G14, przy czym do gimnazjum G13 przyjęto absolwentów dwóch szkół podstawowych, a do gimnazjum G14 – jednej szkoły podstawowej. Ostatecznie do egzaminu gimnazjalnego w gminie G04 przystąpiło 104 trzecioklasistów, a w gminie G09 – 71 trzecioklasistów.

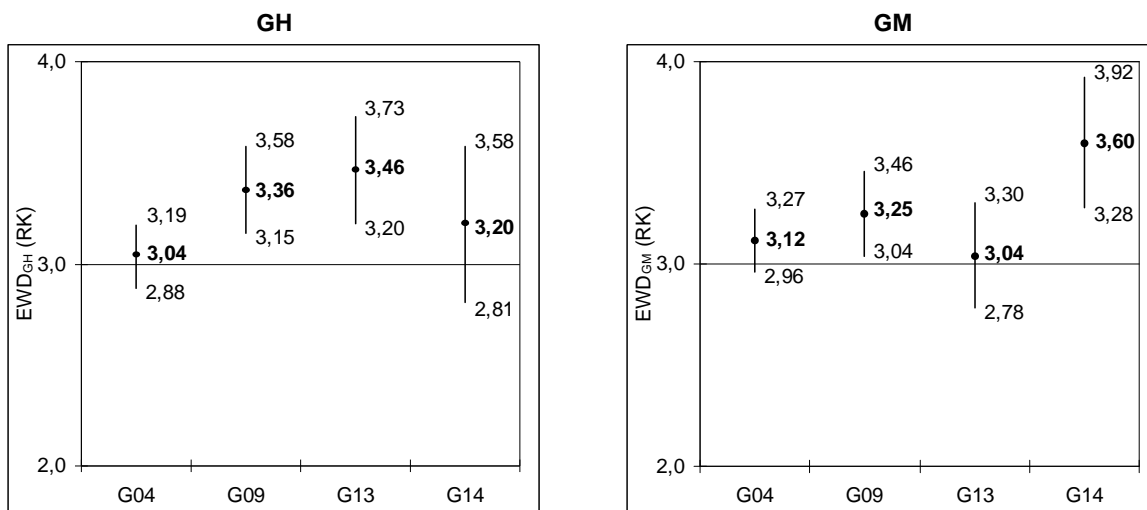
W niniejszym opracowaniu prezentujemy wyniki porównania efektywności kształcenia gimnazjalistów w rozpatrywanych dwóch gminach, a także czynników tej efektywności.

1. Osiągnięcia uprzednie a efektywność kształcenia w gimnazjum

Poziom uprzednich osiągnięć gimnazjalistów w gminie G09 był istotnie niższy niż w gminie G04. Natomiast efektywność nauczania, zwłaszcza w zakresie przedmiotów humanistycznych, okazała się wyższa w gminie G09. Ilustrują to rysunki 1 i 2.

Rysunek 1. Linie rozwoju osiągnięć badanych gimnazjalistów w gminach G04 i G09

Rysunek 2. Średnie wartości wskaźnika EWD (w RK) wraz z 95% przedziałami ufności w gminach G04 i G09 (G13 i G14 – gimnazja w gminie G09)

Jak już wspomniano we wstępie, gimnazjaliści w gminach G04 i G09 znacznie różnili się poziomem uprzednich osiągnięć edukacyjnych. Pod tym względem w najkorzystniejszej sytuacji znalazła się szkoła G5 w gminie G04, a w najmniej korzystnej – szkoła G14 w gminie G09. Jednak efektywność nauczania, zwłaszcza przedmiotów humanistycznych, okazała się wyższa w szkołach gminy G09. W poniższej tabeli porównano wskaźniki poziomów osiągnięć „na wejściu” (RK_{SP}) i „na wyjściu” (RK_{GH} i RK_{GM}) wyrażone w równoważnikach klasy szkolnej (Kutajczyk T., Przychodzeń B., 2008; Niemierko B., 2009) w obu gminach.

Tabela 1. Wskaźniki¹ uprzednich i końcowych osiągnięć gimnazjalistów w gminach G04 i G09

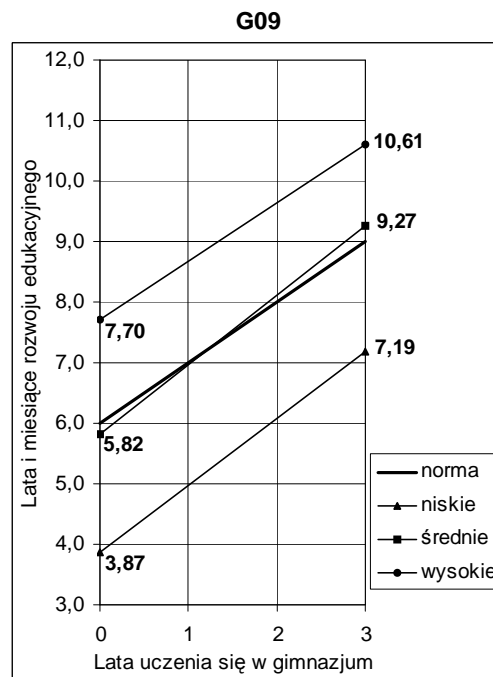
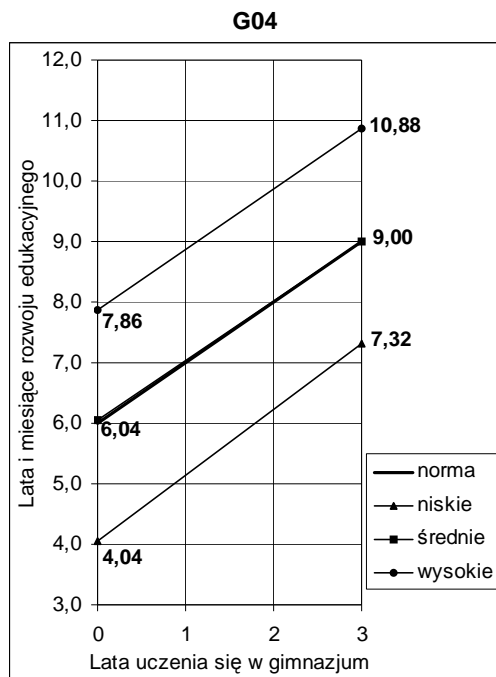
Wskaźnik	Gmina G04	Gmina G09		
	Szkoła G5	Szkoła G13	Szkoła G14	Ogółem
RK_{SP}	6,14 (5,85-6,42)	5,45 (5,03-5,82)	4,32 (3,82-4,81)	5,02 (4,71-5,34)
RK_{GH}	9,17 (8,86-9,48)	8,91 (8,50-9,33)	7,51 (6,82-8,20)	8,39 (7,99-8,78)
RK_{GM}	9,25 (8,91-9,59)	8,49 (8,08-8,90)	7,92 (7,40-8,43)	8,27 (7,96-8,59)

Po trzech latach nauki w gimnazjum poziom osiągnięć uczniów w gminie G04 nadal był wyższy niż w gminie G09. Jednak zmalał dystans między poziomami osiągnięć, w szczególności w przedmiotach humanistycznych, porównywanej populacji w obu gminach.

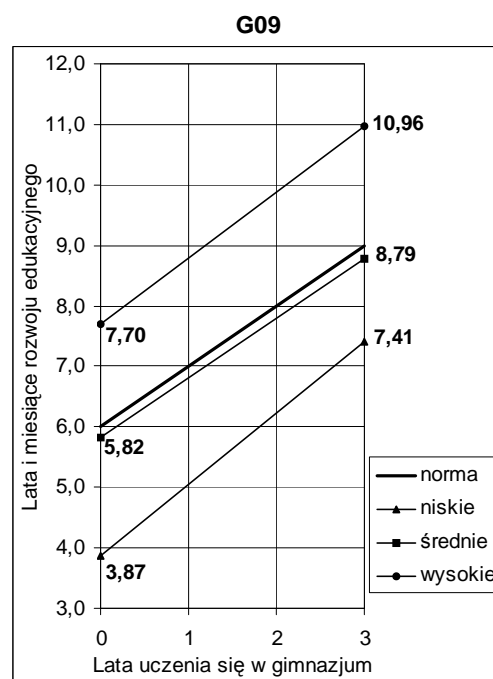
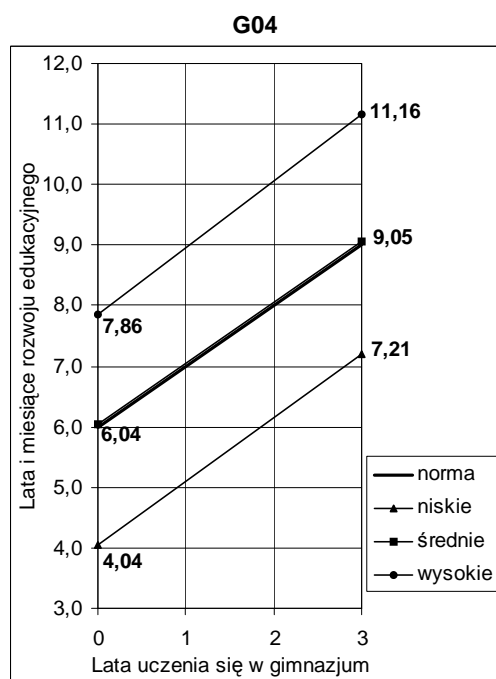
Analiza efektywności nauczania pokazała, że do sukcesu w gminie G09 w przypadku części GH przyczyniła się bardziej szkoła G13 (dwa razy zmalał odsetek uczniów słabych i prawie trzy razy wzrósł odsetek uczniów mocnych), a w części GM zdecydowanie do przodu wysunęła się szkoła G14 (choć nikt nie uzyskał wyniku wysokiego, to niemal dwa razy zmalał odsetek uczniów słabych).

W obu gminach zauważalny jest wzrost tempa rozwoju osiągnięć uczniów słabych u progu gimnazjum (o niskich wynikach sprawdzianu w VI klasie szkoły podstawowej), przy czym w gminie G09 w części GM jest on znaczny (rysunki 3 i 4). Uczniowie, których osiągnięcia uprzednie były średnie, w części GM w obu gminach osiągnęli podobną efektywność uczenia się (przeciętną), a w części GH – inną (w szkole G13 – przeciętną, w szkole G14 – wyżej przeciętną). W gminie G09 wyraźnie zmobilizowano do wysiłku uczniów średnich co, jak wykazały wcześniejsze analizy, jest zaniedbywane w części gimnazjów.

¹ Średnie wartości RK wraz z 95% przedziałami ufności (w nawiasach)

Rysunek 3. Linie rozwoju osiągnięć humanistycznych badanych gimnazjalistów w gminach G04 i G09 z uwzględnieniem osiągnięć na wejściu

Rysunek 4. Linie rozwoju osiągnięć matematyczno-przyrodniczych badanych gimnazjalistów w gminach G04 i G09 z uwzględnieniem osiągnięć na wejściu

2. Czynniki związane z cechami indywidualnymi uczniów i ich środowiskiem

Trzecioklasiści w obu gminach uczestniczyli w ankiecie. W części ankiety dotyczącej czynników postrzegania szkoły przez uczniów, a także ich domu rodzinnego ujawniły się pewne różnice pomiędzy gminami (tabela 2). W opinii gimnazjalistów w gminie G09, a zwłaszcza w szkole G14, były lepsze relacje pomiędzy uczniami a nauczycielami. Jednocześnie w tej samej gminie więcej uczniów uznało, że obowiązki domowe utrudniają im naukę, przy czym w szkole G14 było inaczej. W gminie G09 również więcej uczniów potwierdziło wspieranie ich w rozwoju edukacyjnym przez rodziców. Na przykład w szkole G14 jedna piąta rodziców spontanicznie kontaktowała się z wychowawcą

i wykazywała zainteresowanie nauką dziecka, a także działała na rzecz klasy lub szkoły. Większe zainteresowanie nauką dziecka odzwierciedla też liczba książek znajdujących się w domach uczniów – połowa trzecioklasistów w szkole G14 oszacowała ją na 51-200. Ponadto gimnazjaliści w szkole G14 najczęściej deklarowali, że ich rodzice mają dla nich dużo czasu.

Należy zaznaczyć, że zarówno wykształcenie rodziców, jaki i status rodziny uczniów w obu gminach były zbliżone. W jednej i drugiej gminie większość rodziców (niemal połowa matek i dwie trzecie ojców) legitymowało się wykształceniem zawodowym, a tylko pojedynczy uczniowie mieli rodzica z wykształceniem wyższym (w szkole G14 – nikt), zdecydowaną większość (ponad 90%) stanowiły rodziny pełne.

Ciekawe, że – w porównaniu do pozostałych gmin – w gminie G09 najczęściej uczniowie potwierdzali, iż rodzice nakłaniają ich do zajmowania się w pierwszej kolejności obowiązkami domowymi (wskaźnik potwierdzenia (w skali 1-5) – 2,6, a dla ogółu ankietowanych – 2,1).

Warto zwrócić uwagę na czynnik „Pozaszkolne obowiązki uczniów” w szkole G14. Deklaracje obciążenia innymi obowiązkami niż nauka nie odbiegały od deklaracji rówieśników z innych szkół, ale uczniowie w mniejszym stopniu widzieli w tym utrudnienie w odrabianiu lekcji. Należy dodać, że w tej szkole wszyscy uczniowie odpowiedzieli, że rodzice interesują się ich nauką.

Tabela 2. Średnie wskaźniki akceptacji przez uczniów stwierdzeń, które znalazły się w obrębie poszczególnych czynników

Czynnik	Gmina G04	Gmina G09		
	Szkoła G5	Szkoła G13	Szkoła G14	Ogółem
Relacje pomiędzy uczniami a nauczycielami	3,6	3,7	3,9	3,8
Relacje pomiędzy uczniami w szkole	4,1	4,1	4,1	4,1
Pozaszkolne obowiązki ucznia	1,9	2,4	1,7	2,1
Wspieranie rozwoju ucznia przez rodziców	4,1	4,2	4,4	4,3

Gimnazjaliści różnili się nieco frekwencją na zajęciach szkolnych – w gminie G09 była o około 5 punktów procentowych wyższa. Porównując szkoły, ponownie uwagę zwróciło gimnazjum G14, w którym frekwencja była najwyższa (około 56% trzecioklasistów nie opuściło żadnych zajęć).

Kolejna zmienna, która różnicowała szkoły, to zaangażowanie uczniów w naukę i w życie klasy. W ocenie wychowawców w szkole G14 było ono wyżej średnie. Oznacza to, że w szkole G14 uczniowie dość systematycznie odrabiali lekcje i przygotowywali się do zajęć, pod wpływem zachęty raczej podejmowali zadania dodatkowe, poszukiwali dodatkowych informacji, aktywnie uczestniczyli w zajęciach i byli gotowi pomóc w nauce innym uczniom. Natomiast w dwóch pozostałych szkołach zaangażowanie uczniów w naukę i życie klasy oceniono jako średnie. W rezultacie uczniowie ogółem w analizowanych gminach mniej różnili się pod tym względem. Ciekawe, że oceny zaangażowania uczniów pokrywają się z lubieniem wychowawcy – w szkole G14 trzecioklasiści najbardziej go lubili (wskaźnik 4,6 – bardzo wysoki), ale nie pokrywają się w pełni z deklaracjami uczniów, iż mogą liczyć na pomoc koleżanek i kolegów z klasy w nauce. W szkole G14 dziwić może pozorna sprzeczność między deklaracjami możliwości uzyskania pomocy w nauce a bardzo dobrymi relacjami pomiędzy uczniami w klasie. Trzeba jednak pamiętać, że ich poziom osiągnięć edukacyjnych, zwłaszcza uprzednich, był niski, chociaż osiągnęli wysoką skuteczność uczenia się. W szkole G5 (gmina G04) trzecioklasiści w większym stopniu mogli liczyć na pomoc koleżanek i kolegów w nauce, gdyż było więcej uczniów „mocnych”.

Na podkreślenie zasługują wysoce pozytywna ocena relacji pomiędzy samymi uczniami w gminie G09 (wskaźnik 4,5, zaś w gminie G04 – 4,1), a także pozytywny stosunek uczniów do nauczycieli i wysoce pozytywna ocena relacji pomiędzy uczniami a nauczycielami².

Ciekawe rezultaty dało porównanie uczestnictwa gimnazjalistów w konkursach. W szkole G14 najmniej uczniów brało udział w konkursach przedmiotowych (około 11% i tylko na poziomie szkolnym), co można usprawiedliwić ich niskimi osiągnięciami edukacyjnymi, ale prawie wszyscy (około 93%) uczestniczyli w innych konkursach. Można doszukać się w tym fakcie związku z opinią uczniów tej szkoły, że rywalizacja między nimi nie prowadzi do nieprzyjemnych sytuacji. W gminie G09 w porównaniu do gminy G04 organizowano więcej konkursów innych niż przedmiotowe.

W poniższej tabeli zestawiono frekwencję na zajęciach szkolnych i oceny wychowawców klas dotyczące tych zmiennych, którymi różnili się gimnazjaliści w porównywanych gminach. Warto dodać, że w szkole G14 ponad połowa uczniów (56%) miała frekwencję 100%.

Tabela 3. Frekwencja na zajęciach szkolnych i oceny zmiennych charakteryzujących cechy indywidualne i środowisko uczniów w gminach G04 i G09

Zmienna	Gmina G04	Gmina G09		
	Szkoła G5	Szkoła G13	Szkoła G14	Ogółem
Frekwencja na zajęciach szkolnych	87%	89%	94%	91%
Zaangażowanie w naukę (skala: 1-5)	3,1	3,2	3,6	3,4
Zaangażowanie w życie klasy (skala: 1-5)	3,0	3,1	3,5	3,3
Zainteresowanie rodziców nauką dziecka (skala: 1-5)	3,0	3,0	3,4	3,2

Należy podkreślić, że gimnazjaliści dość trafnie oceniali swój poziom osiągnięć edukacyjnych i mieli na ogół adekwatne do niego plany związane z edukacją po gimnazjum. Na przykład do zasadniczej szkoły zawodowej w szkole G5 wybierała się jedna czwarta trzecioklasistów, a w szkole G14 – niemal połowa. Wbrew powszechnym opiniom, wiązanie najbliższej przyszłości z kształceniem zawodowym w szkole G14 nie skutkowało spadkiem optymizmu i zaangażowania uczniów we własny rozwój. Egzamin był dla nich ważny, podczas egzaminu mieli dobry nastrój, uważali, że był on dobrze zorganizowany i że *dali z siebie wszystko na egzaminie*. Można powiedzieć, że uczniowie tej szkoły mieli dość wysokie, ale realne aspiracje, które były zakotwiczone w domu rodzinnym i podsycane dużym wsparciem ze strony rodziców, a także nauczycieli.

3. Czynniki pracy szkoły

Wiemy już, że w gminie G04 funkcjonowało jedno gimnazjum (G5), w gminie G09 – dwa gimnazja (G13 i G14). Wszystkie stanowiły samodzielne szkoły. W gimnazjum G5 było 104 trzecioklasistów, w gimnazjum G13 – 46 trzecioklasistów, a w gimnazjum G14 – 27 trzecioklasistów. W jednej i drugiej gminie zdecydowana większość uczniów mieszkała w innej miejscowości niż ta, w której znajdowała się szkoła.

Kluczowym kryterium doboru uczniów do klas w gminie G04 był *język obcy w szkole podstawowej*, a w gminie G09 – *miejsce zamieszkania*. Trzeba jednak zaznaczyć, iż klasy w gminie G04 były liczniejsze niż w gminie G09. W pierwszej liczyły od 30 do 35 uczniów, a w drugiej – od 21

² Relacje panujące w szkole zostały zakwalifikowane do zmiennych z bloku „Szkoła”.

do 26 uczniów. Zwrócił na to uwagę dyrektor szkoły G5, pisząc o uwarunkowaniach efektywności nauczania: *duża liczebność klas, nawet do 37 osób.*

W obu gminach na początku nauki w gimnazjum dokonano diagnozy uprzednich osiągnięć uczniów. Wyniki tej diagnozy wykorzystano w gminie G04 do: *planowania pracy poszczególnych nauczycieli, zespołów przedmiotowych i zespołu wychowawczego, organizacji zajęć wyrównawczych i dodatkowych, opracowania systemu przygotowań do egzaminu gimnazjalnego.* W gminie G09 natomiast: *dostosowano metody i formy nauczania do poziomu oraz umiejętności uczniów, kontynuowano z uzupełnieniem program naprawczy, w planach nauczania nauczyciele uwzględnili słabe wyniki sprawdzianu w poszczególnych standardach wymagań, prowadzono indywidualne konsultacje, dodatkowe zajęcia.* Ponadto podkreślono tu: *Na koniec roku przeprowadza się badanie, które pozwala określić czy i jaki nastąpił przyrost wiedzy.* Widzimy, że opisy działań w gminie G04 są ogólne, a w gminie G09 – bardziej konkretne.

Należy podkreślić że w gminie G09 wdrożono system diagnozy edukacyjnej wynikający ze strategii edukacji województwa kujawsko-pomorskiego, zaś w gminie G04 tego nie zrobiono. Z wdrożeniem tego systemu w gminie G09 wiązało się szereg działań. Na przykład: *realizacja programu, który pozwolił na dodatkowe zajęcia dla uczniów o różnych zainteresowaniach, zwiększenie na zajęciach technologii informatycznej; realizacja projektu "Za rękę z Einsteinem"; pozyskanie dodatkowych funduszy na podniesienie efektów nauczania z przedmiotów matematyczno-przyrodniczych – "Świat na tak".* Skuteczność tych działań dobrze ilustruje wypowiedź ucznia klasy, która osiągnęła najwyższą efektywność kształcenia humanistycznego: *Uważam, że lekcje dodatkowe z matematyki, języka polskiego, chemii, biologii bardzo mi się przydały. Głównie powtarzaliśmy wszystko po kolei.*

W obu gminach przeprowadzono wewnątrzszkolne badania wyników nauczania. W opisach tych badań, które przedstawili dyrektorzy poszczególnych szkół, nie zauważono istotnych różnic. Podobne były również charakterystyki działań podjętych po analizie wyników badań. W gminie G09 uwagę zwróciło trzykrotne przeprowadzanie próbnego egzaminu: *W szkole przeprowadzane są trzy próbne egzaminy. Po każdym z nich przeprowadzana jest analiza. Na podstawie tej analizy nauczyciele wiedzą, nad którymi zagadnieniami należy popracować.* Ponadto w szkole G14 podkreślono: *Każdy z nauczycieli przedmiotu dla każdego ucznia przygotował indywidualne działania w celu poprawy wyników egzaminu. W ścisłej współpracy z rodzicami realizacja poszczególnych zamierzeń występowała na kółkach i innych zajęciach pozalekcyjnych.*

Zarówno w gminie G04, jak i w gminie G09 odbywały się inne formy zajęć niż lekcje. Między innymi: zajęcia wyrównawcze, kółka i konsultacje przedmiotowe, zajęcia pozalekcyjne wynikające z realizacji różnych programów i projektów. W szkole G14 realizowano program "Przed egzaminem" finansowany z Urzędu Gminy.

4. Czynniki działań nauczycieli

Wiele stwierdzeń, które znalazły się w czynniku „Relacje pomiędzy uczniami a nauczycielami” charakteryzuje również system dydaktyczny nauczycieli. Ten aspekt pracy nauczycieli wyżej ocenili uczniowie w gminie G09. Wyróżniła się szkoła G14, w której najwięcej uczniów potwierdziło rozwiązywanie na lekcjach zadań praktycznych i związanych z życiem codziennym, zainteresowanie nauczycieli tym, jak sobie radzą ze stawianymi im wymaganiami i możliwość uzyskania pomocy z ich strony w rozwiązaniu problemów oraz pozytywny stosunek do wychowawcy. Najrzadziej natomiast sygnalizowali nieprzyjemne sytuacje wynikające z rywalizacji między uczniami w klasie. Potwierdził to

wychowawca klasy: *W klasie panują dobre relacje, uczniowie są chętni do działania na rzecz szkoły i klasy, w stosunku do siebie są życzliwi, chętnie udzielają sobie pomocy.*

Interesujące wydaje się porównanie uwag wychowawców klas dotyczących uwarunkowań skuteczności uczenia się gimnazjalistów. W gminie G04 pisano m.in. *W klasie ponad połowa uczniów jest zdolna i bardzo zdolna.; Uczniowie są często nieprzygotowani do zajęć, nie odrabiają zadań pisemnych, nieprzestrzeganie regulaminów i norm społecznych, a także niewywiązywanie się z obowiązków, prowadzi do licznych ocen niedostatecznych częściowych.* W gminie G09 nie było takich uwag.

W części ankiety dotyczącej bezpośrednich opinii gimnazjalistów o lekcjach korzystniej wypadła gmina G09 (tabele 4-5). W tym wypadku również wyróżnia się szkoła G14. To w niej trzecioklasiści bardziej lubili wychowawcę i nauczycieli, częściej odczuwali zainteresowanie z ich strony.

Tabela 4. Odsetek uczniów, którzy wskazali język polski

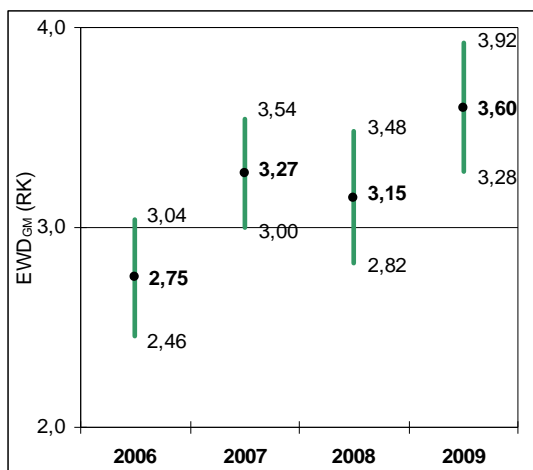
Stwierdzenie	Gmina G04	Gmina G09		
	Szkoła G5	Szkoła G13	Szkoła G14	Ogółem
Lekcje są ciekawe	30%	20%	50%	33%
Lubię nauczyciela	50%	27%	82%	50%
Rozwiązujemy zadania praktyczne	22%	17%	50%	31%
Nauczyciel ocenia mnie surowo	39%	27%	9%	19%

Tabela 5. Odsetek uczniów, którzy wskazali matematykę

Stwierdzenie	Gmina G04	Gmina G09		
	Szkoła G5	Szkoła G13	Szkoła G14	Ogółem
Lekcje są ciekawe	25%	43%	64%	52%
Lubię nauczyciela	31%	87%	77%	83%
Rozwiązujemy zadania praktyczne	51%	33%	73%	50%
Nauczyciel ocenia mnie surowo	26%	0%	27%	12%

Uczniowskie oceny surowości częściowo potwierdzili dyrektorzy gimnazjów. Ich zdaniem w gminie G04 nauczyciele stawiali wysokie wymagania uczniom (*Było wielu surowych nauczycieli.*), a w gminie G09 – średnie. Jednakże dyrektorskie oceny zaangażowania i wzajemnej współpracy nauczycieli okazały się nieco wyższe w gminie G04.

Wątpliwości może budzić dość duża zgodność wewnątrzszkolnych ocen wystawionych uczniom za semestr I w gminach G04 i G09 – przecież wyniki egzaminu w tych gminach były inne. Jednak wydaje się to zrozumiałe, jeżeli uwzględnimy efektywność nauczania, zwłaszcza w szkole G14 (rysunek 5) i wspierającą funkcję oceny wewnątrzszkolnej, która uwzględnia nie tylko poziom osiągnięć ucznia, ale także postępy ucznia.

Komentarz

Zauważamy, że w rozpatrywanym okresie czasu analizowana szkoła w 2006 roku osiągnęła najniższą średnią wartość wskaźnika EWD_{GM} , a w 2009 roku – najwyższą. Uwzględniając jednak przedziały ufnosci dla odpowiednich średnich EWD, wyraźną różnicę efektywność nauczania przedmiotów matematyczno-przyrodniczych widzimy w 2006 i 2009 roku (cykle kształcenia 2003-2006 i 2006-2009).

Rysunek 5. Zmiany wskaźnika EWD_{GM} (w RK) w szkole G14 w latach 2006-2009

Podsumowanie

Podsumowując zaprezentowane porównanie, zadajemy sobie dwa **pytania**:

1. Co zmieniło się na przestrzeni trzech ostatnich lat w kształceniu dzieci urodzonych w 1993 roku w gminach G04 i G09?
2. W jakim stopniu zostały wykorzystane wnioski i rekomendacje sformułowane na podstawie wyników badania tej populacji w 2006 roku?

Badanie przeprowadzone w 2009 roku wykazało, że w gminie G09 **wykorzystano** wnioski wyciągnięte w badaniu szóstoklasistów w 2006 roku. Zmobilizowano całą społeczność szkolną, łącznie z rodzicami gimnazjalistów, do wspólnych działań. Zaowocowało to wyżej przeciętną efektywnością nauczania. W porównaniu do sytuacji sprzed trzech lat można powiedzieć, iż po części odwróciła się sytuacja w zakresie klimatu społecznego kształcenia uczniów – tym razem był on bardziej korzystny w gminie G09. Trzeba jednak wyraźnie zaznaczyć, że jest to głównie zasługa gimnazjum G14. To w tej szkole zarówno nauczyciele, jak i uczniowie oraz ich rodzice wykazali największe zaangażowanie w proces kształcenia. W gminie G04 raczej kontynuowano wcześniej wypracowane działania, można powiedzieć, że sukces w 2006 roku jakby uśpił czujność wszystkich.

Zbierając wyniki porównania obu gmin, trzeba **podkreślić** następujące spostrzeżenia:

1. W obu gminach większość zmiennych z bloku „Uczeń i jego środowisko” było podobnych. Rodziny niepełne stanowiły kilka procent. Matki miały wykształcenie zawodowe lub średnie, a ojcowie w większości zawodowe. W opinii wychowawców klas III rodzice uczniów wykazywali średnie zainteresowanie nauką dziecka. Jednak w gminie G09 wyróżniła się szkoła G14, w której około jedna piąta rodziców spontanicznie kontaktowała się z wychowawcą oraz działała na rzecz klasy lub szkoły.
2. Analiza obciążenia gimnazjalistów obowiązkami pozaszkolnymi i ich deklaracji, że utrudnia im to uczenie się nie wykazała prostego związku pomiędzy tymi zmiennymi a efektywnością uczenia się. Podobny wynik pokazały badania przeprowadzone w 2006 roku przez Pentor Research International w ramach projektu *Badania dotyczące wyników egzaminów zewnętrznych* realizowanego w latach 2004-06³, a mianowicie nieuzasadniona okazała się hipoteza, że dzieci poświęcające więcej czasu na pomoc rodzinie i obowiązki domowe mają niższe osiągnięcia egzaminacyjne. W przypadku gminy G9 dotyczy to skuteczności uczenia się – pewna pula obowiązków domowych wywala poczucie obowiązkowości i odpowiedzialności w ogóle, w tym także zaangażowania w naukę. Uwzględniając większe wsparcie rodziców i lepsze relacje z rodzicami w tej gminie, a zwłaszcza w szkole G14, można uznać, że ze skutecznością uczenia się w gimnazjum negatywnie związane jest nie tyle samo obciążenie pracami w gospodarstwie domowym, co brak akceptacji obowiązków domowych przez dziecko, opartej na wzajemnym zrozumieniu i zainteresowaniu ze strony rodziców.
3. Na podstawie opinii gimnazjalistów można sądzić, iż systemy dydaktyczne nauczycieli przedmiotów objętych egzaminem gimnazjalnym były bardziej korzystne w gminie G09 (a w szczególności w szkole G14) niż w gminie G04. Jednak fakt, że w części GH wyższą EWD uzyskano w gminie G09, przy niewiele różniących się opiniach gimnazjalistów dotyczących lekcji języka polskiego, nie pozwala na wnioskowanie o prostej zależności pomiędzy efektywnością nauczania i jakością systemu dydaktycznego nauczyciela w ocenie ucznia. W części GM było inaczej – bardziej przychylnie opinie o lekcjach matematyki przekazali uczniowie w gminie G09, ale wskaźniki EWD w części

³ Badania zleczone przez Centralną Komisję Egzaminacyjną (patrz: Stróżyński K. *Od czego zależą wyniki egzaminów?*, 2007 r.)

matematyczno-przyrodniczej nie różniły się istotnie w obu gminach. Jedynie w szkole G14 wysokie wskaźniki postrzegania lekcji matematyki przez uczniów szły w parze z wysoką efektywnością kształcenia matematyczno-przyrodniczego. W tym wypadku musimy jednak pamiętać, że badania kwestionariuszowe mają ograniczony charakter (pośrednie metody uzyskiwania informacji).

Warto również przemyśleć niektóre **wypowiedzi** gimnazjalistów. Na przykład: *Nauka w gimnazjum mogłaby być trochę ciekawsza.; Nauka w gimnazjum byłaby o wiele ciekawsza gdyby nauczyciele potrafili do niej zachęcić, a nie na siłę realizować materiał, który znajduje się w podręczniku.; Zajęcia powinny być bardziej ciekawe i urozmaicone.; Chciałbym, aby w szkole odbywało się więcej zajęć dodatkowych, które mnie interesują.; W nauce mogłoby być więcej zajęć praktycznych.; Nauczyciele powinni więcej czasu poświęcać uczniom. Powinni więcej z nimi rozmawiać na ważne tematy.; Nauczyciele nie doceniają moich wysiłków. Nawet nie zwracają na to uwagi.*

W gminie G04 należy zastanowić się, czy wnioski z badania przeprowadzonego w 2006 roku w szkołach podstawowych zostały wykorzystane także w gimnazjum i czy współpraca szkół służyła rozwojowi osiągnięć edukacyjnych uczniów. Natomiast społeczność gimnazjum G14 (także rodzice) może uznać za wspólny sukces wzrost efektywności kształcenia, tym bardziej, że miała ku temu mało sprzyjające warunki (m.in. niskie uprzednie osiągnięcia uczniów, *37% młodzieży to młodzież mająca ogromne trudności w nauce (część powinna posiadać orzeczenie PPP).*

Bibliografia

1. Kutajczyk T., Przychodzeń B., *Propozycje analizy wyników sprawdzianów i egzaminów gimnazjalnych oraz przyrostów osiągnięć gimnazjalistów w gminie*, OKE Gdańsk 2008
2. Kutajczyk T., Przychodzeń B.: *Uwarunkowania osiągnięć gimnazjalistów w powiatach rypińskim i sępoleńskim*, Skróć raportu z badania, OKE Gdańsk 2010
3. Niemierko B.: *Diagnostyka edukacyjna. Podręcznik akademicki*, PWN, Warszawa 2009
4. Niemierko B.: *Zachodni wiatr w edukacji. Od unijnego prelegenta do wspólnych badań* [w:] Kwartalnik EDUKACJA Nr 1 (109), strony: 8-22, IBE, Warszawa 2010